

James W. McClendon a úkol teologie

Petr Macek

James William McClendon and the Task of Theology James William McClendon Jr. (1924–2000) was a significant American theologian who was known as a prime representative of narrative theology and a propagator of “baptist vision”, the understanding of *baptism* not as another Protestant denomination with some specific emphases but as an alternative ecclesial tradition next to Roman-Catholicism, Protestantism and the Orthodox Church. His “Ten Theses on the Task of Today’s Theology” are introduced here at the occasion of the thirtieth anniversary of their presentation.

Americký teolog James William McClendon, Jr. (1924–2000), jehož *Deset tezí o současném úkolu teologie* u příležitosti třicátého výročí jejich prezentace otiskujeme, byl významný americký systematický teolog a etik, který se zabýval i analytickou filosofií. Teologii studoval na Princeton Theological Seminary v New Jersey, na Southwestern Baptist Theological Seminary ve Fort Worth v Texasu a filosofii na univerzitě v Oxfordu. Jako učitel působil především v Kalifornii, v baptistickém teologickém semináři Golden Gate Baptist v San Francisku, na University of San Francisco, na Saint Mary’s College of California, v episkopálním semináři Church Divinity School of the Pacific, tvůrčím součástí Postgraduální teologické unie (the Graduate Theological Union) v Berkeley a v poslední dekádě svého života na Fuller Theological Seminary v Pasadeně. Během svého učitelského působení přednášel také na univerzitě Notre Dame v Indianě, na Baylor University v Texasu, Temple University ve Filadelfii a na Goucher College, jež je součástí pensylvánské univerzity.

Na konci šedesátých let pomáhal založit hnutí narativní teologie či teologie příběhu. Jeho teologický systém je v současném žargonu označován za *postfundacionalistický* (post-foundationalist), tj. nezaložený na nějakých obecných premisách či základech, a jeho primárním zájmem je vytvoření teologicko-biblické hermeneutiky pro křesťanské komunity, které chtějí usilovat o co nejvěrnější svědecký život ve světě. Jeho etika je jakousi pospolitostní etikou nenásilí a ve své dogmatice se věnuje především eklesiologii, eschatologii, christologii a tématu vzkříšení.

McClendonovou první publikací byl sborník o současné teologii nazvaný *Průkopníci křesťanského myšlení*, určený studentům na Golden Gate

Seminary.¹ Jeho další knihy se datují až po jeho obratu k teologickému dědictví radikální reformace, podněceném četbou knihy *Ježíšova politika* mennonitského teologa Johna Howarda Yodera² na přelomu šedesátých a sedmdesátých let. Zahrnují *Životopis jako teologie*³ a *Náboženská přesvědčení a jak jim rozumět*,⁴ kterou napsal spolu s Jamesem M. Smithem a později vydal ještě v rozšířeném vydání pod názvem *Přesvědčení: Potlačení náboženského relativismu*,⁵ v níž navazuje na dílo britského analytického filosofa J. L. Austina.⁶ McClendon je ovšem především autorem třísvazkové *Systematické teologie*, v níž věnoval zvýšenou pozornost málo známým či opomíjeným tradicím. Její první svazek tvořila *Etika*, která vyšla roku 1986.⁷ Tři svazky mají i jeho nedávno vydané sebrané spisy.⁸

McClendon je uváděn společně s Yoderem a Stanleym Hauerwasem, s nimiž strávil rok na univerzitě Notre Dame, jako představitel teologické etiky kladoucí důraz na *charakter*. Nejvíce se do širšího povědomí zapsal díky své teologické argumentaci v knize *Životopis jako teologie*, která McClendona představila jako předního protagonistu „teologie příběhu“. Na postavách, jimž se v této knize věnoval, zkoumal, jak jejich životy potvrdily a ovlivnily křesťanské učení o vykoupení prostřednictvím oběti. McClendon byl přesvědčen, že jeho metoda představuje užitečný korektiv tzv. „situační etiky“, tehdy populární teologicko-etické metody zdůrazňující moment *osobního rozhodnutí*. Zde byl zajedno s představiteli etiky soustřeďující se na lidský charakter a lidské ctnosti, jak se prosazovala v některých teologických kruzích na začátku sedmdesátých let.

McClendon byl hlavním propagátorem tzv. „baptistické vize“, pojetí *baptismu* (do něhož zahrnoval všechny autentické dědice či předchůdce „radikální reformace“ hlásící se k pojetí církve jako *následování*) ne jako

1 *Pacemakers of Christian Thought*, Nashville 1962.

2 John. H. Yoder, *The Politics of Jesus: Vicit Agnus Noster*, Grand Rapids 1972 (česky *Ježíšova Politika*, Benešov 1994).

3 *Biography as Theology: How Life Stories Can Remake Today's Theology*, Nashville 1974.

4 *Understanding Religious Convictions*, Notre Dame 1975.

5 *Convictions: Defusing Religious Relativism*, Valley Forge 1994.

6 Srv. P. Macek, „Teologie mezi vědami“, in: P. Gallus a P. Macek, *Teologie jako věda: Dvě perspektivy*, Brno 2007, 184–189.

7 *Ethics: Systematic Theology I*, Nashville 1986 (rev. ed. 2002). Následovaly *Doctrine: Systematic Theology II*, Nashville 1994, *Witness: Systematic Theology III*, Nashville 2000.

8 Ryan A. Newson, Andrew C. Wright (eds.), *The Collected Works of James Wm. McClendon, Jr. III-I*, Waco 2014.

jedné z protestantských denominací, vyznačující se určitými specifickými důrazy, jako alternativní církevní tradice vedle katolictví, pravoslaví a protestantismu. Tato vize či sebereflexe, kterou shrnoval a interpretoval odkazem k poukazu apoštola Petra ve Skutcích 2,16 („Ale děje se, co bylo řečeno ústy proroka Joele“), představovala podle něho stále se vracející pospolitostní hermeneutickou orientaci, kdy je biblický text pokládán za něco, co má pro danou komunitu bezprostřední důsaznost.

Deset tezí o dnešním úkolu teologie⁹

James William McClendon, Jr.

1. Křesťanskou teologii dnes zatěžuje několik vážných problémů, které lze shrnout jako *bezvýznamnost* pro každodenní život, *nouze pravdivostních kritérií* v naší relativistické době, *neautentičnost*, když ji vnímáme z hlediska povolání k učednictví (následování).
2. Asi žádné teologické úsilí tyto problémy nevyřeší úplně naráz, ale každá teologie, která se hlásí o slovo, je právem posuzována podle toho, jak se s nimi dokáže vyrovnat. Teologie, které se soustředí jen na jeden či dva z těchto problémů a zbývající pomíjejí, jsou neuspokojivé.
3. Teologie je, stejně jako milování, vášnivou a osobně zavazující aktivitou, tak jako milování ji lze poznat jen skrze její praktikování a ospravedlňuje ji, opět stejně jako milování, jen její užitek, to, jaké přináší ovoce.
4. Teologie je *relevantní*, jen když je to věda o přesvědčeních,¹⁰ disciplína, jejímž úkolem je „objevit, pochopit a tvořivě proměňovat stávající přesvědčení komunity, jež je na těchto přesvědčeních založena“.¹¹

9 „Ten Theses on the Task of Today's Theology“. Předneseno v červnu 1989 v Melbourne v Austrálii a otištěno v *The Collected Works of James William McClendon, Jr.*, vol. II, 379–381. Z angličtiny přeložil P. Macek.

10 Přesvědčení definujeme jako „utkvělou víru, kterou (1) když někdo (jednotlivec nebo společenství) má, tak se jí jen tak nevzdá, a (2) nemůže se jí vzdát, aniž by se stal/a někým výrazně jiným, než byl/a předtím“. Srv. McClendon a Smith, *Convictions*, 5.

11 Jde přitom o zřetel na vzájemný vztah těchto přesvědčení, o jejich vztah k tomu, co komunita hlásá a koná, a ke *všemu ostatnímu*. Srv. McClendon, *Ethics*.

4a. Z toho plyne: *Křesťanská* teologie je relevantní, jen když jejím úkolem je objevení, pochopení a tvůrčí proměna přesvědčení křesťanské církve.

5. Teologie je *pravdivá* jen v případě, že její výzkum je konán v rámci komunity, v jejímž kontextu ona přesvědčení, jež teologie zkoumá, objevena, pochopena a tvořivě proměňována být mohou.

5a. Z toho plyne: *Křesťanská* teologie je pravdivá, jen když její výzkum je zasazen do živého společenství paměti a naděje sdílející příběh Izraele, Ježíše a společenství učedníků, kteří Ježíše následují. Pravda křesťanských přesvědčení musí být testována v tomto kontextu, protože zde mají své místo jako součást koherentního způsobu života a nejsou jen izolovanými názory.

6. Teologie je *autentická*, jen když si je vědoma, k čemu byla na určitém místě a v určitém čase povolána, a své dílo koná ve skromném přiznání se k tomuto místu a času i k místu a času toho, co je jejím pramenem a původem.

6a. Z toho plyne: *Křesťanská* teologie je dnes autentická, jen když si je vědoma, že ještě nepředstavuje teologii „celé církve“ – jako kdyby taková církev existovala (!) – ale skromně uznává, že pracuje uprostřed rozdělených křesťanských loajalit a dědí dlouhodobě rozdělené historie. Minimálně musí uznat existenci protestantských, katolických a baptistických¹² komunit teologického odkazu. Jenom když je toto rozdělení uznáno a zohledněno, může jednou vzniknout i nerozdělená křesťanská teologie.

7. *Systematická křesťanská teologie* má své místo uprostřed palety teologických (a jiných) disciplín u vědomí jejich vzájemné závislosti. Tato širší paleta studia *bohosloví* má tři propojené cíle – šíření určitého *souboru znalostí*, rozvíjení určitých *myšlenkových dovedností* a formaci osobního a kolektivního *charakteru* odpovídajícího charakteru vzkříšeného Krista.
8. Systematická křesťanská teologie, jakkoli je závislá na svých sesterských disciplínách (jako jsou biblické, historické a praktické obory), musí být ovšem ve všech svých částech – v etice, věrouce i teorii (fundamentální

12 Baptistická vize: Nynější církev *je* (zůstává) prvotní církví a církev posledního soudu *je* (zůstává) nynější církví. Zůstáváme Ježíšovými učedníky, jeho misijní pověření je adresováno nám a soud posledního dne je soudem nad námi.

teologii) – zaměstnána všemi těmito cíli: šířením znalostí, rozvojem dovedností i formací charakteru.

9. Mezi systematickými křesťanskými teology a těmi, jimž tito teologové slouží, neexistuje žádný opravdový předěl. Všichni členové komunity Kristových učedníků mají podíl na teologickém úkolu, takže učitelé teologie musí usilovat o to, aby studenty připravili pro jeho náležitou (příhodně svobodnou) reflexi i praktikování – pro praktikování evangelia jako toho, co je žito, promyšleno i šířeno.

9a. Z toho plyne: Duchovní i učitelé mají v církvích či ve sborech stejný osvobodivý i vyzbrojující úkol jako profesori a instruktoři na školách nebo teologických seminářích – označení „křesťanská teologie“ nepatří těm, kdo se sami prohlašují za profesionály, ale všem, kdo jsou primárně či sekundárně angažováni na budování komunit Kristových následovníků.

10. Pravá křesťanská teologie¹³ je teologie, která si tyto cíle a úkoly uvědomuje a přijímá je s ohledem na hranice a disciplíny, které jim odpovídají. Taková teologie vytváří *amor dei intellectualis*, formu modlitby k Bohu, protože představuje láskyplný svazek sester a bratří, kterým jde o milování Boha „celou svou myslí“ (Mk 12,30).

doc. Petr Macek, Th.D., Ph.D.

Univerzita Karlova

Evangelická teologická fakulta

Černá 9

115 55 Praha 1

macek@etf.cuni.cz

¹³ Cílem křesťanské teologie je „objevení, pochopení a tvůrčí proměna sdíleného a žitého *příběhu*, toho, jehož ohniskem je Ježíš Nazaretský a království, které vyhlašuje – příběhu, který (...) takové objevování, chápání a tvůrčí proměnu vyžaduje, aby zůstal sám vůči sobě pravdivý.“ (McClendon, *Ethics*, 2002, 332).